

УДК 2-67

DOI <https://doi.org/10.37406/3041-1378/2023-1-2><https://orcid.org/0000-0002-0886-3965>

Людмила Филипович

<https://orcid.org/0000-0002-7050-4402>

Оксана Горкуша

(Київ)

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА АКТУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ГУМАНІТАРИСТИКИ В ЧАСИ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Автори, враховуючи нову реальність – російсько-українську війну, її історичні причини та перші наслідки, пропонують поглибити і розширити класичні методологічні принципи, якими традиційно користується вітчизняна гуманітаристика, зокрема українське академічне релігієзнавство. В статті обґрунтовується необхідність контекстуалізації як одного з головних методологічних підходів у вивченні суспільних процесів, в т.ч. і релігійних. Переосмислення потребують не тільки універсальність і дієвість деяких дослідницьких методів в змінених обставинах, а й пріоритизація деяких нових підходів. В ієрархії релігієзнавчих принципів особливо затребуваним реальними подіями війни стає принцип контекстності. Авторі нагадують про ті контекстуальні небезпеки для життєвого світу України, що існують і в релігійному його сегменті, виділяючи зовнішні і внутрішні чинники, і в релігієзнавчому просторі, які не можна ігнорувати при обстоюванні інтересів України в світі.

Трагічні зміни контексту життя українців – мовного, культурного, інформаційного, релігійного тощо з необхідністю корегують експертну нейтральність, об'єктивність, незаангажованість. На думку авторів, ситуація війни звільняє від безстороннього, позаконтекстуального аналізу.

Ключові слова: гуманітаристика, російсько-українська війна, методологічні підходи, контекстність, принципи академічного релігієзнавства.

The authors, taking into account the new reality - the Russian-Ukrainian war, its historical causes and first consequences, propose to deepen and expand the classical methodological principles traditionally used by domestic humanities, in particular, Ukrainian academic religious studies. The article substantiates the need for contextualization as one of the main methodological approaches in the study of societal processes, including and religious. Not only the universality and effectiveness of some research methods in changed circumstances, but also the prioritization of some new approaches need rethinking. In the hierarchy of religious principles, the principle of contextuality is especially demanded by the real events of the war. The authors remind of those contextual dangers for the life world of Ukraine that exist both in its religious segment, highlighting external and internal factors, and in the space of religious studies, which cannot be ignored when defending Ukraine's interests in the world. Tragic changes in the context of the life of Ukrainians - linguistic, cultural, informational, religious, etc. necessarily correct expert neutrality, objectivity, non-involvement. According to the authors, the war situation liberates from impartial, out-of-contextual analysis.

Key words: Humanities, Russian-Ukrainian war, methodological approaches, contextuality, principles of academic religious studies.

Актуальність проблеми. Недооцінка гуманітарного фактору в соціально- політичному розвитку будь-якої країни чи світу загалом призводить до глобальних і локальних катастроф. Це підтверджують внутрішні і міжнародні конфлікти та війни. Україна – не виключення. Анексія Криму, окупація частини Донецької і Луганської областей – це ж не стільки втрата території, географічного простору, скільки поразка гуманітарної політики держави Україна, яка за роки своєї незалежності так і не змогла сконструювати нову, українську ідентичність у мешканців цих регіонів, які із советським завзяттям чекали російські війська, закликаючи «Путін, прийді». І саме антиукраїнською орієнтованістю населення, його путінофільством і кацапома-нією можна пояснити факти колаборації громадян України із окупаційною владою, факти зради

інтересів України на угоду Москві. Свідомісна матриця таких людей, яка формується саме гуманітарними науками, теоріями, ідеями, виявилася хаотичною, неструктурованою, викривленою, де химерно переплелися суперечливі інформаційні та ґрунтовані на цьому досвідні стереотипи, що не дають можливість побачити події і явища в їх реальності.

Гуманітаристика як галузь знань, яка об'єднує в собі філософію, історію, культурологію, релігієзнавство, богослов'я, філологію, літературознавство, психологію тощо, тобто все те, що вивчає різні аспекти людського буття, взаємовідношення світу й людини, нині переживає кризу, бо не здатна відповісти на головне питання наших днів: як в XXI столітті, після великих Вчителів і Пророків різних історичних епох і духовних традицій, можливі ті звірства, що вчиняє агресор-терорист, вбиваючи малих дітей і безпомічних літніх людей, знищуючи цілі міста, народи і країни, їх багатотисячолітню історію і пам'ятки, театри і музеї, бібліотеки і школи? Що взагалі відбувається в сучасному світі і з цим світом? В який такий дискурс вкладається те, свідками чого ми є?

Гуманітарії постали перед безліччю непрояснених питань, на які потрібно чесно відповісти: про справжню природу людини, про її істинну суть, не заколисувати себе черговими утопіями про безконфліктне мирне співіснування і співпрацю різних людей, речей, культур, релігій тощо. Цей миротворчий метанаратив не спрацював. А ми і досі дивуємося, чому російські війська воюють на території суверенної України, а палестинський ХАМАС атакує ізраїльські поселення.

Незважаючи на попередні здобутки гуманітаристики, ми виявилися не готовими жити в ситуації щоденної травми, відчуваючи її руйнівну силу. У нас не сформована стресостійкість, бо нашою життєвою енергією є емпатія, а не раціоналізоване сприйняття дійсності. Сучасна гуманітаристика шукає не стільки істину чи справедливість, скільки всіма прийнятних заспокоїливих закликів жити дружно, в братській любові і вселенському мирі.

Однак час для такого характеру розмірковувань пройшов. Ситуація активної фази російсько-української війни загострила наявні та породила неочікувані виклики до гуманітаристики, виставила нові запити до інтелектуальної спільноти щодо осмислення дійсності. Поетапний і природний пошук адекватних відповідей на запити суспільства, зокрема працюючі наукові методології гуманітарного знання, перерваний сучасною війною, яка вимагає переглянути не тільки універсальність і дієвість деяких методологічних принципів в нових обставинах, але й загалом парадигмальність/нормальність науки, засобів якої «виявляється недостатньо для пошуку відповідей на надзвичайно складні комплексні питання, що постають перед наукою як запити суспільства чи його окремих сегментів». Очевидно, що «наука зазнає змін не лише в результаті накопичення наукових фактів і внаслідок внутрішньої логіки розвитку наукових досліджень, а й через зміни зовнішніх умов її функціонування»¹.

Аналіз публікацій з проблеми. Питання гуманітаристики були предметом широкого та всестороннього аналізу роботи «Академічне релігієзнавство» під загальною редакцією А. Колодного. Актуальні аспекти розвитку наукової реальності в умовах невизначеності стали предметом дослідження Т. Гардашук. У якій зауважується, що такі проблеми виникають при відсутності або при поганій культурі комунікацій суб'єктів комунікативного процесу. На необхідності культури комунікативного процесу та профілактиці виникаючих проблем зауважує релігієзнавець В. Докаш, посилаючись на необхідність формування стандартів етикетних відносин та знання принципів конфліктології у суб'єктів комунікації. Філософію роздумів про необхідність контекстуалізації методології суб'єктів державних відносин зазначають у своїх дослідженнях Л. Филипович, В. Титаренко, О. Горкуша.

¹ Гардашук Т. Наука і наукова комунікація в умовах невизначеності / Комунікативні трансформації в сучасній науці: монографія. К.: Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України. С.142. URL: <https://drive.google.com/file/d/1QW2XpbO6oUA67TBCPB704KENEV8IKxEa/vi ew> (доступно 23.09.23).

Мета статті: передбачає аналіз принципів міждержаних та міжцерковних відносин в практиці правильної побудови архітектури суб'єктів комунікації.

Виклад основного матеріалу. Домінуючим контекстом-умовою для сучасної української гуманітаристики має стати війна. Чи для всіх гуманітаріїв вона є тією дійсністю, яка вимагає не тільки швидкого реагування на конкретні події суспільного, зокрема і релігійного, життя, а й корекції тих методологічних підвалин, які працювали в мирний час, а нині виявилися недостатніми для усвідомлення та прояснення процесів, що відбуваються в світі та Україні. Виникла гостра потреба поглибити і розширити класичні методологічні підходи, сформульовані ще на початку XXI ст. Справедливості заради наголосимо, що коректність й актуальність наукових доробків, висловлюваних в наукових монографіях Відділення релігієзнавства Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАНУ впродовж останніх десятиріч, свідчить про те, що фундаментальні методологічні настанови українського академічного релігієзнавства, засвоєні не як зовнішні формальні та непохитні приписи, але як світоглядні орієнтири і запобіжники недоброчесному фальшуванню, є якісними засадами адекватного гуманітарного дослідження. Принаймні нам зараз не доводиться сором'язливо приховувати чи й заперечувати нами висловлених раніше тверджень, а наші наукові припущення виявились адекватними дійсності, бо підтвердились наступними емпірично-історичними подіями.

Попри те методологічні підвалини (щонайперше – принципи наукового дослідження) гуманітаристики, зокрема й академічного релігієзнавства, не слід абсолютизувати як непохитні скрижалі, непорушні кордони чи жорсткий незмінний каркас. Гуманітарна наука, а водночас і релігієзнавство, зазнає щомиттєвих трансформацій, адже світ, де живе і самоусвідомлюється сучасна людина, набуває вигляду швидкозмінливого контексту, у якому виринають щораз нові світоглядні виклики та суспільні проблеми. Тому не відкидаючи і не спростовуючи, а поглиблюючи методологічні установки фундатора сучасного українського релігієзнавства проф. А. Колодного, академічні релігієзнавці усвідомлюють необхідність переглянути вже усталені методологічні принципи в нових обставинах – російсько-української війни. Оскільки саме життя висловлює нові вимоги до гуманітарної науки, припускаємо можливість актуалізувати за необхідності й нові наукові принципи та підходи. Зрештою в ієрархії наукових, зокрема і релігієзнавчих, принципів, особливо затребуваним ситуацією війни росії проти України стає принцип контекстуальності.

Трагічні зміни контексту життя українців призводять до загострення сприйняття мовної, культурної, інформаційної, релігійної проблематики та з необхідністю корегують експертну нейтральність, об'єктивність, незаангажованість. На нашу думку, ситуація війни звільняє дослідників, експертів від безстороннього, позаконтекстуального аналізу взаємин між різними конфесіями, церквами. Війна розставляє все на свої місця, адже екзистенційний простір мільйонів українців залежить від адекватного позиціонування і активності всіх його представників – і державних діячів, і релігійних лідерів, і науковців, і молоді, і студентів, а зараз і військових. У цьому глобальному протистоянні добра і зла, цивілізації і антицивілізації у науки, щонайперше гуманітаристики, особлива місія – бути щирим арбітром і правдивим виразником дійсності. Чи може вона бути поза політикою? Безсторонньою, нейтральною, «чистою наукою»? Дискусія про включення/невключення науки в соціальний чи ідеологічний контекст – давня, та має свої особливості для кожного історичного періоду. В часи тоталітаризму нейтральність – найбільш омріяно-ідеальна позиція науки, яка прагне захиститись від тотального контролю. Однак тоталітаризм, що інструменталізує усе, підпорядковує собі і науку, щонайбільше – гуманітаристику, на яку покладається обслуговуюча провідну ідеологію функція, закамуфльована позірною нейтральністю та декларативною незаангажованістю. Тому після звільнення України з СРСР та української науки від ролі лише обслуговуючого панівну ідеологію знаряддя, настав період утвердження в українській гуманітаристиці власне справжньої, а не позірної, об'єктивності і незаангажованості. Однак, натомість, дійсних запобіжників від закамуфльо-

ваного під нейтральність та об'єктивність застереження інтересів певної ідеології не існує. Понад те – часто саме підкреслена нейтральність дослідника виявляється лише прикриттям для лобювання ним певного прихованого інтересу. Крім того демонстративне абстрагування від дійсності, позірна «незаангажованість» та винесення позиції дослідника понад життєвий контекст у ситуації коли чиниться злочин проти людяності, часто призводить до шкідливого релятивізму й урівняння «задля об'єктивності» значення аргументації оцінки ситуації злочинця та того, проти кого чиниться злочин. Тож в нових умовах така позиція – шкідлива.

Показовою є ситуація, що складається всередині найбільшої і найавторитетнішої професійної організації – Міжнародної асоціації істориків релігії (International Association for the History of Religions – IANR), афілійованим членом якої є Українська асоціація релігієзнавців (УАР). На початку повномасштабної агресії росії проти України молода генерація IANR підготувала заяву, в якій засудила агресію і рекомендувала «а) припинити будь-яку співпрацю з академічними установами та науковими асоціаціями, що працюють у сфері вивчення релігій, які мають зв'язки з російською державою або отримують будь-яку форму російського державного фінансування чи визнання; в) дозволити російським вченим брати участь у міжнародних та регіональних наукових заходах, пов'язаних з IANR, лише як незалежних вчених, які не представляють жодної російської державної науково-дослідної та/або навчальної установи; с) дозволити російським вченим публікувати результати своїх досліджень в академічних журналах, пов'язаних з IANR та її асоціаціями-членами, лише як незалежні вчені, які не представляють жодної російської державної дослідницької та/або дослідницької установи; d) утримуватися від публікацій у наукових журналах, що фінансуються російськими державними установами». Такі обмежувачі російських науковців пропозиції IANR, достатньо коректні і зважені, викликали неоднозначну реакцію міжнародної спільноти. Проти неї виступили почесні члени IANR.

Тобто асоціація фактично розділилася в своєму позиціонуванні щодо катастрофічної ситуації (загарбницька війна російської федерації проти України) за аргументом політичної незаангажованості. IANR, мотивуючи необхідність зайняти позицію «понад і поза політикою», таким чином абстрагувалась від конкретного життєвого контексту, у якому російські війська намагаються окупувати Україну, грабуючи, гвалтуючи, викрадаючи, вбиваючи українців. Цим почесні члени шанованої міжнародної спільноти прагнуть закрити очі на злочини проти людяності, які з дієвої чи мовчазної підтримки російськими науковцями державної політики російської федерації чинять російські війська. Небажання деяких представників IANR називати злочини злочинами та їхнє прагнення ставитись до російських науковців-релігієзнавців як до шанованих представників поважних наукових інституцій є не просто легковажним ігноруванням того факту, що в тоталітарній державі (якою є сучасна російська федерація) інституалізована наука (зокрема і гуманітарна) перетворюється лише на підпорядковане зняряддя обґрунтування панівної ідеології та аргументування злочинної експансивної політики. Це є інфантильне прагнення, закривши очі на незручну дійсність, продовжити своє комфортне перебування в ілюзії наукової незаангажованості за мурами академічних лабораторій та аудиторій. Бажання частини інтелектуалів з міжнародних наукових спільнот сховатись від жахів війни в ідеальній тиші бібліотечних фондів – втеча від реальності. Так, ніби абстрагування від конкретики злочинів та факторів, які до цих злочинів призвели, убезпечує від невідворотності їхніх наслідків. Так, ніби загарбницькі амбіції російської федерації та способи, у які російська держава перформатує світовий устрій, не стосуються поважних представників міжнародних наукових спільнот і не пов'язані з підтримкою інституалізованою російською наукою злочинної антигуманної політики їхньої держави. Так, ніби позиція російського вченого, зокрема релігієзнавця, віддільна від його світоглядного фундаменту, а представники російських наукових інституцій не несуть відповідальності за злочини проти людяності, що чинять російські війська в Україні.

Ми пам'ятаємо і колективні та інституційні листи підтримки російськими науковцями військового вторгнення російської федерації в Україну, й індивідуальні критичні висловлювання

чи антивоєнну риторику окремих росіян, і підтримку українського релігієзнавця Ігоря Козловського та вимогу звільнити його з полону ДНР, що завершувалась репресіями проти цих самотніх осіб. І саме тому наполягаємо, що заради збереження людства як спільноти людяності, сучасні гуманітарії не мають права ховати за масками «нейтральності» власну слабкість чи толерування зла. Російсько-українська війна є також кривавим наслідком гуманітарної кризи російської інституалізованої науки, яка, замість того, аби стати на захист людяності й загальнолюдських цінностей, як в свій час зробив академік Андрій Сахаров, який все життя боровся із тоталітаризмом СРСР, захворіла на імперський шовінізм та глобально-світові владні амбіції підтримуваної нею російської влади.

Українські академічні релігієзнавці добре пам'ятають те зневажливо-зверхнє ставлення російських колег, що представляли головні наукові інституції РФ, і яке проривалось у їхніх постійних допитуваннях, чи ми ще не «нагнались у незалежність».

Часто цей традиційний російсько-імперський шовінізм прикривали принципами наукової незаангажованості, об'єктивності, нейтральності, зверхньо повчаючи нас, як нам слід розуміти нашу дійсність. Сьогодні російські наукові інституції є такими самими інструментами здійснення експансивної політики кремля, як і обласкані російською державою церква, спорт та мистецтво. Хоча кожне з цих знарядь легітимації злочинної політики кремля заявляє про свою незаангажованість та нейтральність, про опіку над традиційними цінностями чи захист світу від руйнування.

Повертаючись до спроб міжнародних наукових спільнот, зокрема ІАНР, абстрагуватись від дійсності, що таки невідворотно масштабується з мапи України на цілий глобус, зауважимо: ми можемо не відвідувати міжнародних конференцій, на які запрошують представників російських наукових інституцій, що підтримують збройну агресію кремля проти України, аби не легітимізувати тієї позиції, яка нейтральністю називає толерування зла. Але чи цього прагнуть шановані старійшини ІАНР? Чи справді вони готові обрати актуальною ту мапу дійсності, на якій представники країни-агресора, яка зараз чинить злочини проти людяності й руйнує світовий устрій, сформований на засадах загальнолюдських цінностей, позиціонуються як незаангажовані науковці?

Кінцеве рішення щодо того, як ставитись до неможливості перебування на одних наукових майданчиках тих, хто легітимізує злочин, та тих, проти кого зараз чиниться злочин, ІАНР планує висловити після обговорення на спеціальній конференції «Can the IANR be engaged and relevant without being political or confessional?: The position of «science (Wissenschaft)»», яка відбудеться в грудні 2023 року в Японії. УАР готує заяву і доповідь на дану конференцію, в яких поділиться власним досвідом перебування в контексті події війни.

Висновок очевидний: сьогодні НИХТО не може бути поза політикою. Якщо хтось дистанціюється, свідомо чи несвідомо, від дійсності, то це позиція слабкості тих, хто не здатний відповісти на сучасні виклики. Тому, виходячи із конкретних обставин – російсько-української війни, яка безпосередньо впливає на формулювання мега і міні завдань гуманітарної науки в Україні, і розуміючи, що існують і внутрішні, і зовнішні виклики, усвідомимо ті стратегічні кроки, які мають здійснити українські науковці в нових обставинах.

Серед них:

- Докласти максимум зусиль для збереження гуманітаристики, в т.ч. і релігієзнавства, як науки і як навчальної дисципліни. Треба повернути релігієзнавство як предмет викладання в українські університети. І не через егоїстичні чи корпоративні інтереси релігієзнавців, а тому що Україні вкрай важливо мати наукову інтерпретацію релігійних процесів, змін в рівні та якості релігійності українського суспільства, розумінні загальних тенденцій і закономірностей релігійних трансформацій. Суспільство потребує не однобокої, конфесійно заангажованої оцінки релігії, діяльності церкви, а зваженого, об'єктивного підходу, розумних аргументів у прийнятті рішень, усвідомлення ролі релігії в сучасному секуляризованому світі, характеру взаємин між церквами і державою, церквами і суспільством, між релігіями. Затребуваність на

притомні знання і фахову інтерпретацію релігійних процесів в суспільстві існує. Треба допомогти суспільству сформулювати запит і правильно оформити відповіді.

- Стратегічним завданням для вітчизняного релігієзнавства є досягнення нової якості наукових досліджень, що можливо в разі прийняття всіма учасниками процесу принципів академічної доброчесності. Читаємо Закон про освіту, ст.36, що є її порушенням, де чітко прописано, що таке академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, обман, списування, хабарництво тощо. Як не прикро це визнавати, через корупцію в науку приходять недолугі і ліниві особи, кар'єристи і рвачі, які не відповідають ніяким професійним і моральним вимогам. Поступово в Україні викристалізовується доброчесність релігієзнавчої спільноти, але скільки ще треба боротися з тими недоліками минулого, щоб наша наука стала подібною цивілізаційним зразкам.

- Релігієзнавство має стати критично затребуваним в нашому суспільстві, перетворитися на практичну і результативну науку, яку можна використати для відповідей на конкретні виклики сучасності, для прояснення складних суперечливих ситуацій. Ніхто не піддає сумнівам необхідність фундаментальних знань, які є базовими для будь-якої прикладної науки. Але ці базові знання не мають лежати мертвим капіталом, бути архівом, вони мають стати важливими джерелами інформації і працювати на сучасність. Завдяки поліметодологічності релігієзнавства ми можемо і повинні утверджувати ідеї плюралізації релігійного життя, множинності світоглядів людей, спрямувати інформаційний потенціал науки для толерантизації міжконфесійних відносин і взаємопорозуміння між віруючими різних релігій, утверджувати релігійний мир не як альтернативу релігійній війні, а як єдино можливу екзистенційну реальність

- Утримати вітчизняну науку на світовій науковій площадці, стимулюючи, підтримуючи молоду генерацію до релігієзнавчих досліджень. І там замало бути фізично представленим на міжнародній конференції чи в дослідницькому проекті, треба сутнісно збагачувати релігієзнавство світу. Тобто присутність має бути концептуальною, ідейною. Невже ми не дочекаємося, щоб цитували не тільки Пітера Бергера чи Чарлза Тейлора і Тімоті Снайдера, але й українських авторів? Щоб таке сталося, треба важко і ритмічно, постійно і тривало працювати, маючи хорошу базову освіту, класичну, із знанням іноземних мов, першоджерел і сучасних досягнень і вітчизняної, і закордонної науки про релігію, періодично проходити стажування за кордоном, знаходити нові і цікаві теми для дослідження, спілкуватися із колегами як в Україні, так і за її межами.

- Постійно займатися популяризацією наукових знань про релігію, використовуючи всі можливі форми і методи: через ЗМІ, публічні лекції, зокрема циклові лекторії для різних верств населення (залучаючи Товариство «Знання», «Просвіти», ін. НГО), міждисциплінарну співпрацю, не-формальні сучасні навчальні проекти (табори, школи, олімпіади, змагання, МАН, УАЛ, теологічні ініціативи тощо).

- Впроваджувати потужну, справжню, дружню кооперацію між релігієзнавцями і теологами, між українськими вченими і закордонними колегами, між науковцями і представниками різних сфер життя (державні службовці, журналісти, освітяни, митці тощо), всередині української релігієзнавчої спільноти.

- Терміново переглянути і удосконалити методологічні вимоги до сучасних досліджень релігії, аналізу релігійних процесів. Започаткувати серію наукових семінарів, конференцій, де б розглянути сучасні виклики до науки, можливі варіанти її відповідей, чітко визначитися в міжнародному русі науковців та їх асоціацій щодо чистоти науки від впливів політичних подій. В умовах війни, коли вирішуються питання буття української нації, українська наука не може бути нейтральною до ворога, толерувати його присутність у спільних наукових проектах. Для себе релігієзнавці визначили, що в ієрархії методологічних підходів, а їх існує багато, особливе місце зараз займає принцип контекстуальності².

² Филипович Л., Титаренко В., Горкуша О. Контекстуалізація як один із головних методологічних підходів релігієзнавчого дослідження в період російсько-української війни. Філософська думка. 2023. № 1. URL: <https://dumka.philosophy.ua/index.php/fd/article/view/651> (доступно 23.09.2023).

Це передбачає врахування:

- самого контексту (зокрема військову агресію росії проти України) як умову прояву/маніфестації релігії, що задає її функціональні та змістовні особливості. Відтак, контекст дійсності – це місце зустрічі релігієзнавця з живою релігією, а контекстуальність

- розуміння трансформаційних процесів і в самій релігії (історичність релігії), і в її функціонуванні як людського феномену в умовах війни – з одного боку, та одночасна зануреність дослідника в цей контекст – з іншого;

- особливостей, глибини та інтенсивності свого (дослідницького) контекстуального включення/вилучення. Контекстуальність вимагає від дослідника постійної корекції його позиції, звірки ним сформульованих припущень із дійсністю, зважування доречності застосування певних методів та визначень, критичного переосмислення висловленого ним самим при зміні контексту та колегами із застосуванням цілого методологічного апарату українського академічного релігієзнавства. Саме на це спрямована ініціатива Відділення релігієзнавства ІФ НАНУ, яке започатковує серію методологічних семінарів

«Катастрофічний контекст як виклик традиційним методологічним настановам: релігієзнавство під час війни».

Висновки та перспективи подальших досліджень. Україна потребує фахових діалогів провідних українських релігієзнавців, філософів, теологів – науковців та викладачів з наступним обговоренням та оприлюдненням висловлених аргументів і пропозицій. Методологічні підходи, що використовувалися в академічному релігієзнавстві у довоєнний час, не втратили своєї функціональної значимості й зараз, в період російсько-української війни. Але нині концептуальні і методологічні проблеми релігієзнавчого дослідження, аналітики і прогнозування в умовах, деформованих військовою агресією росії проти України, потребують посилення принципом контекстуалізації, кореляції, корекції, звірки сформульованих припущень із дійсністю, зважування доречності застосування певних методів та визначень, критичного переосмислення обраного методологічного апарату.

Список використаної літератури:

1. Академічне релігієзнавство: підручник/за ред. проф. А. Колодного. К.: Світ знань, 2000. 362 с.
2. Гардашук Т. Наука і наукова комунікація в умовах невизначеності. В кн.: Комунікативні трансформації в сучасній науці: Монографія. К.: Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України. URL: <https://drive.google.com/file/d/1QW2XpbO6oUA67TBCPB704KENEV8IKxEa/view> ew. (доступно 23.09.2023).
3. Докаш В.І. Загальне релігієзнавство: навч. пос. Чернівці: Наші книги. 784 с.
4. Филипович Л., Титаренко В., Горкуша О. Контекстуалізація як один із головних методологічних підходів релігієзнавчого дослідження в період російсько-української війни. Філософська думка. 2023. № 1. URL: <https://dumka.philosophy.ua/index.php/fd/article/view/651>. (доступно 23.09.2023).

References:

1. Akademichne relihiieznavstvo: pidruchnyk/za red.prof. A.Kolodnoho. K.: Svit znan, 2000. 362 p.
2. Hardashuk T. Nauka i naukova komunikatsiia v umovakh nevyznachenosti. V kn.: Komunikatyvni transformatsii v suchasni nautsi: Monohrafiia. K.: Instytut filosofii imeni H.S. Skovorody NAN Ukrainy. URL: <https://drive.google.com/file/d/1QW2XpbO6oUA67TBCPB704KENEV8IKxEa/view> ew. (dostupno 23.09.2023).
3. Dokash V.I. Zahalne relihiieznavstvo: navch. pos. Chernivtsi: Nashi knyhy. 784 p.
4. Fylypovych L., Tytarenko V., Horkusha O. Kontekstualizatsiia yak odyin iz holovnykh metodolohichnykh pidkhodiv relihiieznavchoho doslidzhennia v period rosiisko-ukrainskoi viiny. Filosofska dumka. 2023. № 1. URL: <https://dumka.philosophy.ua/index.php/fd/article/view/651>. (dostupno 23.09.2023).